

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13827643>

O‘ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK, OILAVIY TADBIRKORLIK VA AYOLLAR TADBIRKORLIGINI RIVOJLANTIRISH: IMKONIYATLAR VA KREDITLAR

Sayfullayeva Nigora Fayzulla qizi

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika instituti talabasi

Email: nigorasayfullayeva1001@gmail.com

Esonova Shahlo Abdimurot qizi

Denov Tadbirkorlik va Pedagogika instituti talabasi

Email: esonovashahlo7@gmail.com

***Annotatsiya:** Maqolada so‘nggi 7 yil davomida mamlakatimizda tadbirkorlik qay tarzda rivojlanganligi haqida so‘z boradi. Shuningdek maqolaning muhim bir qismi bo‘lgan, Oilaviy tadbirkorlik va ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun tijorat banklari tomonidan qanday turdagi kreditlar ajratilganligi ham keltirib o‘tilgan.*

***Kalit so‘zlar:** Tadbirkorlik, oilaviy tadbirkorlik, ayollar tadbirkorligi va kredit.*

***Abstract:** The article talks about how entrepreneurship has developed in our country over the past 7 years. It is also an important part of the article, what types of loans are allocated by commercial banks for the development of family entrepreneurship and women’s entrepreneurship.*

***Key words:** Entrepreneurship, family business, women’s business and credit.*

***Аннотация:** В статье рассказывается о том, как развивалось предпринимательство в нашей стране за последние 7 лет. Также важной частью статьи является то, какие виды кредитов выделяют коммерческие банки на развитие семейного предпринимательства и женского предпринимательства.*

***Ключевые слова:** Предпринимательство, семейный бизнес, женский бизнес и кредит.*

Kirish:

So‘nggi 7 yillikga nazar tashlar ekanmiz, tadbirkorlikda misli ko‘rilmagan o‘zgarishlar bo‘lmoqda. Xususan, 2017 yil O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan **“Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili”** deb e‘lon qilingandan so‘ng, xalq bilan yaqin bo‘linib, ularni muammolarini eshitibgina qolmay, amaliy yordam ham berilishini nazarda tutilgan edi. Shuningdek, mamlakat rahbari tomonidan yil rejaları ishlab chiqilib, unda aynan Tadbirkorlikning ham muhimligi haqida farmonda ham quyidagi bandlar keltirib o‘tilgandi; *“Iqtisodiyotning barqaror sur‘atlar bilan o‘shishini ta‘minlash, iqtisodiyotni isloh qilish va erkinlashtirish ishlarini kuchaytirish, qishloq xo‘jaligini isloh qilish va oziq-ovqat xavfsizligini ta‘minlash, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va rag‘batlantirish, tadbirkorlik faoliyati uchun eng qulay shart-sharoitlar yaratish, xususiy mulkning har tomonlama himoya qilinishini ta‘minlash”*.¹ Amalda ham shu yilning o‘zida, har bir viloyat va shaharlarda xalq qabulxonaları tashkil etilib, aholining murojaatlari o‘rganilib, tadbirkorlik va boshqa mavzularga oid muammolar o‘rganib chiqilib amaliy hal qilingan edi².

Ta‘kidlab o‘tishimiz joizki keyingi yillar davomida ham tadbirkorlik qo‘llab quvvatlash sezilarli darajada ko‘zga ko‘rina boshladi. 2018 yilga **“Faol tadbirkorlik, innovatsion g‘oyalar va texnologiyalarni qo‘llab-quvvatlash yili”** deb nom berar ekan, *“Chiroyli nom emas, balki amaliy natijalar berish lozim”* ligi haqida mamlakat rahbari ta‘kidlab o‘tgan edi.³ Shunday ekan o‘z-o‘zidan Yangi O‘zbekistonda tadbirkorlik, biznes va ayiqsa oilaviy tadbirkorlik uchun muhim bir sahifa ochilyotganidan dalolat berilar edi. Shu sababli ham keyingi 7 yil mobaynida tadbirkorlikda sezilarli o‘zgarishlar guvohi bo‘lindi.

1 O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoyishi “Xalq bilan muloqot va inson manfaatlari yili” Davlat dasturini ishlab chiqish va amalga oshirishning tashkiliy chora-tadbirlari to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoyishi, 17.12.2016 yildagi F-4760-son

2 <https://daryo.uz/2018/03/14/2017-yilda-virtual-qabulxona-va-xalq-qabulxonalariga-14-milliondan-ortiq-murojaat-kelib-tushdi>

3 <https://www.gazeta.uz/oz/2017/12/22/2018-yil/> 2018 yil Tadbirkorlik, innovatsiyalar va texnologiyalar yili deb e‘lon qilindi’ maqolasidan parcha

Aholi bandligini oshirish, ishsizlar sonini kamaytirish va oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida, aholini har tomonlama qo'llab quvvatlash uchun, tijorat banklari tomonidan imtiyozli kreditlar ajratish bo'yicha ham qarorlar imzolandi. Unga ko'ra **O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida aholining biznes tashabbuslarini moliyalashtirishni takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" qaroriga quyidagilar belgilab o'tilgan.:**

"Belgilansinki, 2024-yil 1-apreldan boshlab dasturlar doirasida kreditlar o'zini o'zi band qilgan jismoniy shaxslarga (asosiy ish joyiga ega shaxslar bundan mustasno):

a) 33 million so'mgacha, bir yildan so'ng ushbu qarz oluvchining tadbirkorlik faoliyati samaradorligi, qarzning maqsadli ishlatilganligi hamda zaruratga qarab guruh kafilligi (kamida 3 nafar fuqaro) bilan qo'shimcha 50 mln so'mgacha revolver asosida;

b) ushbu kreditlardan tomorqani rivojlantirishning bir nechta yo'nalishlarida (parrandachilik, quyunchilik, chorvachilik, asalarichilik, baliqchilik va ixcham issiqxona) foydalanishi uchun;

v) yer maydoni 10 sotixdan ortiq bo'lgan tomorqa yer egalari va ijarachilarga 50 mln so'mgacha garovsiz;

g) 10 sotixli ixcham issiqxonalarini barpo etish va baliqchilik faoliyatini tashkil etish uchun 100 mln so'mgacha garovsiz ajratiladi.

Bunda:

chorvachilikni rivojlantirish yo'nalishida kreditlar tuman (shahar) veterinariya bo'limi tomonidan identifikatsiya qilingan (birkalash usuli) va haqiqatdan yetkazib berilgan chorva mollarini (qoramol, qo'y, echki) sotib olishga;

aholi tomorqasida biznesni yo'lga qo'yish uchun o'zlarining ichki imkoniyatlaridan foydalangan holda tadbirkorlik qilishni istagan aholiga issiqxona qurish, chorva mollari boqish, tomorqaga mavsumiy ekinlar ekish uchun kreditlar birlashtirilgan bank va hokim yordamchisining ushbu tadbirlar amalga oshirilishi borasidagi kafilligi asosida naqd pulda berilishi mumkin.

Mahallaga biriktirilgan bank va hokim yordamchisi mahalladagi kreditlar hisobiga amalga oshirilayotgan oilaviy tadbirkorlik loyihalarining natijadorligi uchun teng manfaatdor va javobgar bo‘ladi”.¹

Yuqoridagi qarordan kelib chiqib aytishimiz joizki, aynan oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishga doir tijorat banklari tomonidan ajratilishi kerak bo‘lgan kreditlar, shubhasiz oilaviy tadbirkorlik bilan shug‘ullanadigan tadbirkorlarga juda katta qulayliklarni keltirib chiqardi.

Amaliy jihatidan qaraydigan bo‘lsak **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 21-dekabrdagi “Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va aholining daromad manbaini kengaytirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi PQ-55- sonli qaroriga** asosan, yagona elektron platforma orqali aholiga o‘zini-o‘zi band qilish uchun kreditlar belgilangan mezonlar asosida skoring baholash natijalariga ko‘ra avtomatlashtirilgan holda kreditlar ajratildi.

oilakredit.uz² elektron platformasi orqali murojaat qilgan holda kreditlarni olish haqida ma‘lumot berildi.

- **Kredit oluvchi-**"Oilaviy tadbirkorlik" dasturi doirasida imtiyozli kreditlar O‘zbekiston Respublikasi 2021-yil 20-dekabrdagi PQ-55-sonli qaroriga asosan ajratiladi;
- **Kredit maqsadi** - Aholi bandligini ta‘minlash, tadbirkorlarning ishlab chiqarish va xizmat ko‘rsatish imkoniyatlarini oshirish maqsadida xizmatlar va tovarlar uchun to‘lovlarni amalga oshirish (umumiy ovqatlanish va savdo faoliyatida aylanma mablag‘larni to‘ldirish uchun ajratilmaydi);

Muddati va miqdori ;

- **Jismoniy shaxslar uchun** - 33 million so‘mgacha bo‘lgan miqdorda - 6 oylik imtiyozli davr bilan, 36 oygacha bo‘lgan muddatga ajratiladi;
- **Yuridik shaxslar uchun** - 225 million so‘mgacha bo‘lgan miqdorda;

1 <https://lex.uz/uz/docs/-6862227> . Toshkent sh., 2024-yil 2-aprel PQ-149-son."OILAVIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH DASTURLARI DOIRASIDA AHOLINING BIZNES TASHABBUSLARINI MOLIALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISHGA DOIR QO‘SHIMCHA CHORA-TADBIRLAR TO‘G‘RISIDA”.

2 <https://oilakredit.uz/>

- Faqatgina, **bog‘dorchilik, uzumchilik, limonchilik**ni tashkil etish uchun 3 yilgacha imtiyozli davr bilan 7 yilgacha muddatda kreditlar ajratiladi;
- Foizi - 14%.

Yuridik shaxslar uchun ta’minot turi;

- uchinchi shaxs kafilligi;
- kredit qaytmaslik xatari bo‘yicha sug‘urta polislari;
- likvidli mol-mulk;
- Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishni qo‘llab-quvvatlash davlat jamg‘armasining kafilligi;
- qonun hujjatlari doirasidagi boshqa ta’minot turlari.

Kreditni olish uchun;

- **oilakredit.uz** elektron platformasi orqali murojaat qilinadi;

Kredit olish uchun arizalar barcha bosqichlarda onlayn ko‘rib chiqiladi va har bir bosqichda qabul qilingan qaror to‘g‘risida SMS-xabarnoma, elektron pochta yoki shaxsiy kabinet orqali ma’lumot berib boriladi.¹

Ma’lumot sifatida aynan ayollar tadbirkorligini rivojlantirish uchun ham, Biznesni Rivojlantirish Banki² **BRB business-woman**³ nomi ostida kreditlar ajratdi.

Tahlil:

- Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari (keyingi o‘rinlarda-Dasturlar) doirasida aholini tadbirkorlik faoliyatiga keng jalb qilish va qo‘shimcha daromad manbalarini shakllantirish hamda kichik tadbirkorlik subyektlarini moliyaviy qo‘llab-quvvatlash maqsadida so‘nggi 6 yilda jami 44 trln so‘mdan ortiq imtiyozli kreditlar ajratilib, 1,9 mln ga yaqin aholining daromad topishga qaratilgan.
- Har mingta xonadonning 193 tasi qo‘shimcha daromad olish imkoniyatiga ega bo‘ldi. 2023 yilda dastur davom ettirilib yoshlar va xotin-qizlarni daromadli mehnat bilan band qilish uchun, hokim yordamchilari tavsiyalari asosida 472 mingdan ortiq loyihalariga jami 9,9 trln so‘mdan ortiq imtiyozli kreditlar ajratildi.⁴

1 www.mikrokreditbank.uz. <https://old.mikrokreditbank.uz/corporate/loan>

2 <https://www.brb.uz/>

3 <https://brb.uz/jismoniy-shaxslarga/kreditlar/mikrozaym-brb-business-woman>

4 <https://cbu.uz/upload/medialibrary/a53/wn6gcejpkxphv2v4guajin4x01h7iyxa/Yillik-hisobot-2024.pdf>

Xulosa va takliflar

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, mamlakatda tadbirkorlik, va oilaviy tadbirkorligini davlat tomonidan imtiyozli kreditlar va amaliy yordamlar bilan qo‘llab quvvatlanishi, va ayniqsa ayollar tadbirkorligiga ham yetarlicha e’tibor berilishi orqali, oilaning har bir a’zosida tadbirkorlikga bo‘lgan qiziqish uyg‘otish bilan, aholi o‘rtasida band aholi qatlami ko‘payishiga sabab bo‘lindi. Oilaviy tadbirkorlik bosqichma-bosqich rivojlanar ekan, aholi o‘rtasida o‘z uyining har bir qarichiga bo‘lgan munosabat sezilarli o‘zgara boshladi. Endi faqat dalalarda emas, va balki o‘z uyida ham issiqxonalar tashkil etib, daromad olish yo‘llari ham borligi, bu har bir oilaning oilaviy byudjetiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi desak mubolag‘a bo‘lmaydi. Shu o‘rinda mamlakat prezidentini ushbu so‘zlarini o‘rinli deb topdik: ***“Xalq boy bo‘lsa, davlat ham boy bo‘ladi”***.¹

Takliflar:

- 1) Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirar ekanmiz, unda yoshlarning o‘rni juda muhimdir. Bilamizki tadbirkor o‘z daromadini oshirish uchun, unga albatta iqtisodiy bilim zarur, agar unda bu bilim bo‘lmasa, davlat aholiga qancha qulaylik yaratmasin, tadbirkor inqirozga yuz tutishi mumkin. Bu esa o‘z o‘zidan, har bir tadbirkor bilim olishi kerakligi o‘rtaga tashlanadi. Bu muammoni oldini olish uchun, nafaqat poytaxtda yoki viloyat markazlarida va balki kichik uzoq tumanlarda ham iqtisodiy bilim beruvchi kichik 2 yoki 3 oylik kurslar ochilishi orqali, aholi bir qancha bo‘lsada iqtisodiy bilimga ega bo‘lar edi.
- 2) Oilaviy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish uchun mahallalarda, “Sen ham tadbirkor bo‘la olasan” shiori ostida mahsus bir kun tashkil etilishi va aholini bu tadbirga jalb qilish orqali. Aholi o‘rtasida tadbirkorlikda muhim burilish bo‘lishi mumkin. Qo‘shimchasiga, ushbu tadbirda ayniqsa ishsiz aholi qatlami qatnashishi bilan, biz ijobiy natija olishimiz mumkin.

¹ <https://www.standart.uz/news/view?id=922> O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev nutqidan parcha.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

- 1) “O‘zbekiston Respublikasi Markaziy Banki” Yillik hisobot 2023, Toshkent 2024, 57- 58 betlar.
- 2) <https://oilakredit.uz/>
- 3) <https://lex.uz/uz/>
- 4) <https://president.uz/uz>
- 5) <https://brb.uz/>